

Buxoro davlat universiteti
o'quv-metodik kengash 2-sonli
yig'ilishining bayonnomasidan
K O ' C H I R M A

06.10.2021

Buxoro shahri

K U N T A R T I B I:

1. Turli masalalar.

Turizm va mehmonxona xo'jaligi kafedrasida dotsenti N.S. Ibragimov va o'qituvchisi K.Sh. Yuldashevning 5610200-Mehmonxona xo'jaligini tashkil etish va boshqarish ta'lim yo'nalishi uchun "Mehmonxona interyeri va landshafti" deb nomlangan uslubiy ko'rsatmani tavsiya etish.

E S H I T I L D I:

M.Y. Farmanova (kengash kotibasi) - Turizm va mehmonxona xo'jaligi kafedrasida dotsenti N.S. Ibragimov va o'qituvchisi K.Sh. Yuldashevning 5610200-Mehmonxona xo'jaligini tashkil etish va boshqarish ta'lim yo'nalishi uchun "Mehmonxona interyeri va landshafti" deb nomlangan uslubiy ko'rsatmani nashrga tavsiya etishni ma'lum qildi. Ushbu uslubiy ko'rsatmaga: Servis sohasi iqtisodiyoti kafedrasida professori B.N Navruzzoda va Turizm va mehmonxona xo'jaligi B.S. Isomovlar tomonidan ijobiy taqriz berilgani ta'kidlandi. Uslubiy ko'rsatma muhokamasi haqidagi Iqtisodiyot va turizm fakulteti (2021 yil 17 avgust) va Turizm va mehmonxona xo'jaligi kafedrasida (2021 yil 16 avgust) yig'ilish qarori bilan tanishtirdi.

Yuqoridagilarni inobatga olib o'quv-metodik kengash

Q A R O R Q I L A D I:

1. Turizm va mehmonxona xo'jaligi kafedrasida dotsenti N.S. Ibragimov va o'qituvchisi K.Sh. Yuldashevning 5610200-Mehmonxona xo'jaligini tashkil etish va boshqarish ta'lim yo'nalishi uchun "Mehmonxona interyeri va landshafti" deb nomlangan uslubiy ko'rsatmani nashrga tavsiya etilsin.

2. Ushbu qarorni tasdiqlash universitet Kengashidan so'zalsin.

O'quv-metodik kengash raisi

R.G'. Jumayev

O'quv-metodik kengash kotibasi

M.Y. Farmanova

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

IQTISODIYOT VA TURIZM FAKULTET

“TURIZM VA MEHMONXONA XO‘JALIGI” KAFEDRASI

**5610200 - "Mehmonxona xo‘jaligini tashkil etish va boshqarish"
yo‘nalishi talabalari uchun**

“Mehmonxona interyeri va landshafti”

fanidan kurs ishlarini bajarish bo‘yicha

U S L U B I Y   K O ‘ R S A T M A

Tuzuvchilar:

i.f.n., dots. N.S. Ibragimov

O‘qituvchi, K.Sh.Yuldashev

Buxoro–2021 yil

Buxoro Davlat Universiteti, «Turizm va mehmonxona xo‘jaligi» kafedrası dotsenti N.S.Ibragimov va o‘qituvchisi K.SH.Yuldashev “Mehmonxona xo‘jaligini boshqarish va tashkil etish” bakalavr yo‘nalishidagi talabalari uchun “Mehmonxona interyeri va landshafti” fanidan kurs ishi yozish bo‘yicha uslubiy ko‘rsatma. B.: BuxDU, 2021 yil, 26 bet.

Annotasiya: Uslubiy ko‘rsatmada kurs ishining mavzusini tanlash va uni bajarish muddatlari, kurs ishining tuzilmasi va mazmuni, kurs ishini rasmiylashtirish va baholash tartibi, mavzular, tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati va ilovalar ko‘rsatilgan.

TAQRIZCHILAR:

B.N.Navro‘z-zoda, BuxDU, “Servis sohasi iqtisodiyoti” kafedrası professori, i.f.d.

B.S.Isomov, „Turizm va mehmonxona xo‘jaligi” kafedrası dotsenti, i.f.n.

Uslubiy ko‘rsatma:

Buxoro Davlat Universiteti o‘quv-metodik kengash yig‘ilishida muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan (2- sonli majlis bayonnomasi, 6 oktabr, 2021 yil).

Buxoro Davlat Universiteti «Turizm va mehmonxona xo‘jaligi» kafedrası yig‘ilishida muhokama qilingan va tavsiya etilgan (2- sonli bayonnoma, 6 sentabr, 2021 yil).

Buxoro Davlat Universiteti “Iqtisodiyot va turizm” fakultet ilmiy kengashida muhokama qilingan va tavsiya etilgan (1- sonli bayonnoma, 16 avgust, 2021 yil).

KIRISH

Mamlakatimizda turizm ohasiga mustakillikning dastlabki kunlaridanoq katta e'tibor qaratildi. Soha rivoji uchun barcha zarur tashkiliy- huquqiy mexanizm vujudga keltirilib, muhim meyoriy hujjatlar qabul qilindi va bu ish hozirda ham davom etmoqda. G'arb davlatlarida turizmning asosiy infratuzilmasi hisoblagan mehmonxona xo'jaliklarini boshqarish bo'yicha ko'p yillik tajriba yig'ilgan. Mehmonxona korxonalarini faoliyatida xorij tajribasini o'rganish mehmonlarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilashda katta rol o'ynaydi. Xodimlar zamonaviy xizmat darajasiga mehmonlar tomonidan qanday talab qo'yilishi haqida tasavvurga ega bo'lmasa, ulardan mijozlarga yuqori darajada xizmat ko'rsatishlarini talab qilish murakkabdir. Bugungi kunda bizga jaxon talablariga javob beruvchi turizm sohasini rivojlantirishning milliy modelini yaratish bo'yicha takliflar kiritilmoqda.

So'nggi yillarda xizmat ko'rsatish sohasida turizm industriyasi, davlatimiz iqtisodiyotida muhim o'rin egallab bormoqdaki, uning izchil rivojlanishida mehmonxona industriyasi ham takomillashib bormoqda. Mehmonxonalar industriyasining rivojlanishi uchun zamonaviy mehmonxonalar va yirik turistik majmualarni barpo etish, ularda yuqori darajali xizmat ko'rsatishni ta'minlash, talabgor malakali kadrlarni tayyorlash kabi turli vazifalarni xal etish talab qilinadi.

“Mehmonxona interyeri va landshafti” fani bo'yicha bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishda o'z navbatida ushbu fan bo'yicha bajariladigan kurs ishining ahamiyati albatta salmoqli o'ringa ega. Talabalar kurs ishini bajarishda ilmiy, ijodiy yondashib fan haqida chuqurroq puxta bilimga ega bo'lishadi.

Ushbu qo'llanma 5610200 - “Mehmonxona xo'jaligini tashkil etish va boshqarish” bakalavr yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, kurs ishini tayyorlash, rasmiylashtirish hamda himoya qilishni tartibga solishga xizmat qiladi, degan umiddamiz.

KURS ISHINING MAQOMI

«**Mehmonxona interyeri va landshafti**» fanidan yoziladigan kurs ishi – bu ilmiy ish bo`lib, o`quv jarayoni davomida bajariladi va ushbu fandan egallagan bilimlaridan mustaqil foydalanishni o`rgatish, qabul qilingan yechimlarni asoslash maqsadiga ega bo`ladi.

Kurs ishi tanlangan mavzu bo`yicha natijalarni umumiy yaxlitlikka ega ilmiy va amaliy fikrlarni aks ettiruvchi loyihaviy ishdir. Kurs ishi «**Mehmonxona interyeri va landshafti**» fani mehmonxonalar rivojlanishning zamonaviy darajasiga, uning iqtisodiyotga ta`siri va rivojlanish tendensiyalariga doir masalalarni aks ettirishga mos kelishi kerak. Kurs ishi mavzusi dolzarb va talaba tanlangan mavzu bo`yicha aniq ilmiy, ilmiy-amaliy masalalarni hal qilishga qaratilgan bo`lishi kerak.

Himoyaga tadqiqot xulosalari va tavsiya qilingan ishlanmalar talaba tomonidan nazariy jihatdan to`liq asoslanganligi yaqqol ko`rinadigan darajada bo`lgan kurs ishi taqdim etiladi.

Talaba tomonidan bajarilgan kurs ishining ilmiy va ilmiy-amaliy darajasi ta`lim dasturiga javob berishi shart. Kurs ishini bajarish davomida talaba mustaqil ravishda ilmiy-amaliy izlanish olib borishga layoqatliligi, tadqiqot ob`ektidagi muammolarni ko`ra olishga o`rganganligi, shuningdek, ushbu muammolarni hal etishning umumiy usullarini o`zlashtirganidan dalolat berishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, kurs ishi talabaning ilmiy jihatdan yetukligi hamda «**Mehmonxona interyeri va landshafti**» fani bo`yicha chuqur bilimga va amaliy ko`nikmaga egaligini namoyon qilishi zarur. Kurs ishida o`rganiladigan masalalarning nazariy jihatlari, aniqlangan muammolarni, qo`yilgan ilmiy va amaliy vazifalarni tahlil qilish hamda muammolarni hal etishni ko`zlagan holda bir-biriga mantiqiy mos reja tuziladi va shu asosida yoziladi. Talaba kurs ishi bo`yicha izlanish natijalarini yoritishda xizmat ko`rsatishni tashkil qilishning o`ziga xosligini hisobga olib, chet davlatlarning tajribalarini o`zimizda orttirgan amaliy yutuqlarni umumlashtirgan holda belgilangan muammolarning yechimini topish yo`l-yo`riqlarni ishlab chiqadi va bartaraf qilish usullarini tavsiya etadi.

Kurs ishining yakuniy qismi, talabaning komissiya oldida uni himoya qilishidir.

Kurs ishini himoya qilishga quyidagi umumiy talablar qo`yiladi:

- o`rganilayotgan muammo bo`yicha mavjud adabiyotlarni chuqur tahlil qilish;

- kurs ishida chizma va jadvallarni muayyan tizimga keltirilgan holda rasmiylashtirish;

- kurs ishi bo`yicha to`plangan materiallarni tanqidiy o`rganish;

- taklif va tavsiyalarning asoslab berilishi;

- talaba tomonidan fikrning ketma-ketlikda, muayyan izchillikda bayon qilinishi;

- qo`yilgan talablar bo`yicha kurs ishining rasmiylashtirilishi.

KURS ISHINI BAJARISH MUAYYAN BOSQICHLARDAN IBORAT

BO`LADI:

1. Kurs ishi mavzusini tanlash va rejani tasdiqlatish
2. Kurs ishi mavzusi bo`yicha ilmiy adabiyotlar va boshqa materiallarni to`plash
3. Kurs ishini rasmiylashtirishga qo`yiladigan talablarni o`rganish
4. To`plangan materiallarni o`rganish va natijalarni asoslash
5. Kurs ishini yozish
6. Kurs ishi bo`yicha ilmiy rahbardan yozma taqriz olish
7. Kurs ishini himoya qilish

I. KURS ISHI MAVZUSINI TANLASH VA REJANI ISHLAB CHIQUISH

«**Mehmonxona interyeri va landshafti**» fani bo`yicha kurs ishi yozish uchun tavsiya etilayotgan mavzular mehmonxona xo`jaligini boshqarish va tashkil etish asosida tuzilgan bo`lib, asosan tadqiqot olib borish imkoniyatlari inobatga olingandir. Kurs ishining mavzusi har bir talaba tomonidan «**Mehmonxona interyeri va landshafti**» fani bo`yicha tavsiya etilgan mavzular ro`yxati

(1-ilova) dan mustaqil tanlab olinadi. Vaqt-vaqti bilan kurs ishi yozish uchun qo`shimcha mavzular tuzilib, kafedra tegishli hujjatlarida qayd etiladi. Talabalar bu mavzulardan ham mavzu tanlashi mumkin. Bunda talaba tanlagan mavzusining dolzarbligi va to`plangan amaliy tajribasi, mavjud muammolarni aniqlay olganligini isbotlab berishi zarur.

Mavzuning to`g`ri tanlanishi izlanishning muvaffaqiyatli yakunlanishini ta`minlaydi. Kurs ishi mavzusi tanlangach, talaba rahbarning bevosita ishtirokida kurs ishi rejasini ishlab chiqadi. Unda qo`yiladigan savollar mantiqiy ketma-ketlikda bo`lishi shart. Kurs ishi bo`yicha talaba ilmiy rahbar bilan nuqtai-nazarlarining to`g`riligi aniqlaydi, qo`yilgan masalalarni hal qilish yo`l-yo`riqlari, ilmiy izlanish yo`nalishi belgilaydi.

Talabaning kurs ishi rahbari bilan maslahatlashuvlari avvaldan belgilangan kunlar va soatlarda muntazam ravishda o`tkazib boriladi. Maslahatlar vaqtida talaba tomonidan kurs ishi rejasining bajarilishi ko`rib chiqiladi va kurs ishining borishi muhokama qilinadi.

Kurs ishi rahbari talabaga boshqa masalalarda ham yordam beradi, jumladan:

a) mavzu bo`yicha zarur adabiyotlar, statistik ma`lumotlar va boshqa manbalardan foydalanishga doir tavsiyalar berish;

b) kurs ishi mavzusi bo`yicha muntazam suhbatlar va maslahatlar o`tkazib turish;

v) bajarilgan ish mazmunini qismlari bo`yicha hamda yaxlitligicha baholash;

g) kurs ishini himoyaga taqdim etishga rozilik berish.

Xulosa qilib aytganda, kurs ishi rahbari talabaga ilmiy va uslubiy yordam ko`rsatib turadi. Kurs ishining nihoyasiga etkazilishi ustidan muntazam nazorat olib boradi. Shuningdek, ayrim hollarda ma`lum o`zgartirishlar kiritadi, u yoki bu qarorni qabul qilishining maqsadga muvofiqligini tasdiqlaydi hamda ishning yakuniga etkazilganligi to`g`risida xulosa beradi.

II. KURS ISHI MAVZUSI BO`YICHA ILMIIY ADABIYOTLAR VA BOSHQA MATERIALLARNI TO`PLASH

Talaba tanlangan kurs ishi mavzusi bo`yicha etarlicha material to`plashi shart. «**Mehmonxona interyeri va landshafti**» fani bo`yicha tavsiya etilgan kurs ishi mavzulari bo`yicha to`planadigan materiallar quyidagi guruhlariga bo`linadi:

1. O`zbekiston Respublikasining Qonunlari, Prezident Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining Qarorlari;
2. Prezident SH.M.Mirziyoyevning ilmiy asarlari va risolalari;
3. O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, O`zbekturizm MK va boshqa tashkilotlarning me`yoriy hujjatlari;
4. Olimlarning darslik, monografiya, o`quv va uslubiy qo`llanmalari;
5. Jurnal va gazetalarda chop etilgan maqolalar;
6. Xo`jalik yurituvchi sub`ektlarning hujjatlari;
7. Internet sahifalaridagi ma`lumotlar.

Talabaning mavzuni qanchalik chuqur yoritishi va mazmunini boyitishi o`zi tanlangan mavzusi bo`yicha axborot va ilmiy manbalardan xabardorlik darajasiga bog`liq. Talaba faqat mavzuga doir adabiyotlar kataloglarini emas, balki tanlangan mavzusiga yaqin nazariy muammolarni yorituvchi adabiyotlarni ham o`rganish lozim. Talaba yuqorida sanab o`tilgan manbalardan kurs ishi mavzusi bo`yicha kerakli materiallarni to`playdi.

Shuni alohida ta`kidlash joizki, talaba o`ziga tegishli manbadan nusxa olib, uni alohida papkada yoki katalogda to`plashi maqsadga muvofiqdir. Ushbu papkada adabiyot va maqolalarning muallifi, nomi, nashr qilingan yili, nashriyot va hajmi aks

ettiriladi. Adabiyotlar fondi yaratilgandan so`ng talabaga kurs ishini yozish va uni izohlash imkoniyati kengayadi. To`plangan barcha ilmiy-nazariy manbalar o`rganilib, kurs ishining kirish qismida ilmiy tortishuvlar shaklida qisqacha keltirilishi kurs ishining yanada mazmunli bajarishga imkon yaratadi.

III. KURS ISHINI RASMIYLASHTIRISHGA QO`YILADIGAN TALABLARNI O`RGANISH

3.1. Kurs ishiga qo`yiladigan asosiy talablar

Kurs ishini yozish va rasmiylashtirishga qo`yiladigan asosiy talablar matni bayon etishdagi ilmiy til va savollar o`rtasidagi o`zaro uzviy bog`liqlik bo`lishidir. Kurs ishining tarkibiy tuzilishi tadqiqotning asosiy mazmuni va maqsadini yoritishga qaratilgan bo`lishi zarur. Kurs ishi savollari o`rtasidagi mantiqiy ketma-ketlikni buzadigan, uning umumiy mazmun va natijalariga aloqasi bo`lmagan ma`lumotlar kurs ishi matniga kiritilmasligi shart. Ayrim holatlarda kurs ishida katta ahamiyatga ega bo`lmagan yoki ishning hajmiga ta`sir qiladigan manba va ma`lumotlar ilova shaklida beriladi. Kurs ishining umumiy hajmi 25-40 betlardan iborat bo`lib, **qo`lyozma shaklida** bo`lishi kerak.

Kurs ishida yangi fikrlarni ifodalaydigan jummlalar xat boshidan yoziladi. Agar matnda chet tilidagi so`zlar, atamalar yoki gaplar bo`lsa, ular asliga to`g`ri holda to`lalgicha yozilishi zarur.

Kurs ishida raqam orqali ifodalanadigan ma`lumotlar jadval shaklida beriladi. Mazmun jihatidan ular analitik va ish jadvallariga ajratiladi. Analitik jadvallar kurs ishida berilgan, albatta, unga o`rganilayotgan muammoni yorituvchi tahliliy xulosalar yoki sharhlarni talab etadi. Kurs ishida analitik jadval ma`lumotlaridan ko`plab foydalanilishi, talabanning olib borayotgan tadqiqotini chuqur, mukammal bilishidan darak beradi. Statistik ma`lumotlardan foydalanish matnda mavjud materialni sharhlab berish uchungina ishlatiladi. Matbuotda chop etilgan jadvallarni to`g`ridan-to`g`ri ko`chirish orqali yoki olingan manbasini ko`rsatmasdan foydalanish mumkin emas. Kurs ishida foydalanilgan jadvallar yozilayotgan betga

sig`masdan, keyingi betga ko`chirib o`tkazilgan hollarda jadvalning nomi qaytarib yoziladi va «-sonli jadvalning davomi» deb ko`rsatish talab qilinadi. Kurs ishining har bir savoli yangi betdan yoziladi. Savolning nomi alohida, asosiy matndan ajratib yozilishi kerak.

Kurs ishi varaqlarining tartib raqami pastdan o`rtaga qo`yiladi.

Kurs ishining titul varag`ini qabul qilingan namunaga mos ravishda rasmiylashtirish talab etiladi.

Kurs ishi himoyasida rahbar tomonidan taqriz berilishi shart.

Kurs ishlarida ko`pincha mazmuniga ko`ra matndan tashqarida joylashgan jadvallar, ko`rgazmali ma`lumotlar, chizmalar, formulalarga olingan manbasi havola(snoska) berishga to`g`ri keladi. Matndagi keltirilgan rasmlar, jadvallar, betlarda tartib raqamining belgisiz («№»), ya`ni 2-chizma, 4-jadval, 11-bet shaklida yozish talab etiladi.

Kurs ishida foydalanilgan ma`lumotlarning olingan manbasini izoh havolada aks ettirish mumkin.

Havola sahifaning eng pastki qismiga chiziq tortib, satr boshidan yoziladi. Izohlar har bir sahifada alohida tartib raqami bilan ko`rsatiladi. Keyingi betda izohlarga yangi tartib raqami beriladi. Izohning matndagi raqam belgisi agar izoh ayrim so`zgagina taalluqli bo`lsa, bevosita shu so`zdan keyingi, agar butun gapga tegishli bo`lsa, gap oxirida ko`rsatiladi.

Kurs ishida talaba Prezident asarlaridan, mamlakatimiz va chet el olimlarining adabiyotlaridan keng foydalana turib, ularning so`zlaridan iqtibos keltirib o`tishi mumkin. Bu holatda tadqiqotchi iqtibos (sitata) keltirilgan sahifada izoh (snoska) berib o`tishi lozim. Izoh (snoska) sahifaning pastki qismida ko`rsatib o`tilishi kerak.

NAMUNA

Turizm - jismoniy shaxsning doimiy istiqomat joyidan sog'lomlashtirish, ma'rifiy, kasbiy - amaliy yoki boshqa maqsadlarda borilgan joyda (mamlakatda) haq to'lanadigan faoliyat bilan shug'ullanmagan holda uzog'i bilan bir yil muddatga jo'nab ketishi (sayohat qilishi)¹.

¹ O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risidagi" qonuni. // O'zbekistonning yangi qonunlari. -T.: Adolat, 2020. - b.131 - 140.

3.2. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini rasmiylashtirish

Kurs ishi yakunida talaba tomonidan foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati ko'rsatib o'tiladi. Ro'yxatda qonuniy-me'yoriy hujjatlar, Prezident asarlari, sohaga oid darslik va qo'llanmalar keltiriladi. Shuningdek, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatida matbuot (gazeta va jurnallar) ma'lumotlari, turli vazirlik va tashkilotlarning yillik hisobotlari, internet ma'lumotlari qayd qilinishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini keltirib o'tishda quyidagi tartibda joylashtirish maqsadga muvofiqdir:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitustiyasi;
2. O'zbekiston Respublikasining Qonunlari, Prezident Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining Qarorlari;
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari va ilmiy risolalari;
4. Turli vazirlik hamda tashkilotlarning buyruq va yo'riqnomalari;
5. Statistik to'plamlar va nashrlar;
6. Asosiy o'quv qo'llanmalar va darsliklar (mualliflari bo'yicha alfavit tartibida);
7. Qo'shimcha o'quv qo'llanmalar va darsliklar (mualliflari bo'yicha alfavit tartibida);
8. Xorijiy adabiyotlar (mualliflari bo'yicha alfavit tartibida);

9. Matbuot nashrlari (mualliflari bo`yicha alfavit tartibida);
10. Olingan patentlar;
11. Internet ma`lumotlari (saytlar bo`yicha alfavit tartibida);
12. Tadqiqotchi tomonidan chop qilingan asarlar, maqolalar va qo`llanmalar.

Adabiyotlar ro`yxatida qonuniy-me`yoriy hujjatlar quyidagi tartibda keltiriladi:

O`zbekiston Respublikasining "Turizm to`g`risidagi" qonuni. // O`zbekistonning yangi qonunlari. -T.: Adolat, 2019. - b.131 - 140.

Darslik va o`quv qo`llanmalar quyidagi tartibda keltiriladi:

Alieva M.T., Umarjanov A. Turistik mamlakatlar iqtisodiyoti. Darslik. - T.: Moliya, 2005. - 339 b.

Alieva M.T., Salimova B.X.. Mehmonxona menejmenti. Darslik. - T.: Moliya, 2005. - 275 b.

Gazeta va jurnallardagi maqolalar quyidagi tartibda keltiriladi:

Xalqaro bozorda milliy turizm. O`zbekiston iqtisodiy axborotnomasi. 2001. № 1, - b. 17-21.

Internet saytlari quyidagi tartibda keltiriladi:

www.uzbektourism.uz - O`zbekturizm MK rasmiy veb-sahifasi

3.3. Jadvallar va chizmalarning rasmiylashtirilish tartibi

Kurs ishining rang-barangligi va unda keltirilgan ma`lumotlarning aniqligini ta`minlashda tadqiqotchi chizma va jadvallardan keng foydalanadi. Kurs ishida jadvallar, asosan, statistik ma`lumotlarni bayon qilishda, shuningdek, vazirlik, idora, korxonalar, tashkilot va muassasalarning ma`lumotlarini keltirishda, muayyan matematik hisob-kitoblarni bajarishda qo`llaniladi.

Jadvallar muayyan tartib, qonun-qoida asosida keltirilishi lozim. Avvalo, jadvallar tartib bilan raqamlanishi zarur. Jadvalning raqami uning tepa qismida o`ng tomonida qayd qilinishi kerak. Shuningdek, jadvalning nomi ham uning yuqori

qismida, markazga tortilgan holatda aks ettirilishi lozim. Jadvaldagi ko`rsatkichlar bitta o`lchovda ifodalanadigan bo`lsa, ushbu o`lchov birligi jadvalning tepa qismi, o`ng tomonida, sarlavhadan pastda ko`rsatiladi.

Jadvaldagi har bir ko`rsatkich muayyan tartib bo`yicha bayon qilinishi lozim. Ko`rsatkichlarni ifodalovchi raqamlar jadval ustunlarida birlik, o`nlik va hokazolar ketma-ketligida yozilishi talab etiladi.

MASALAN:

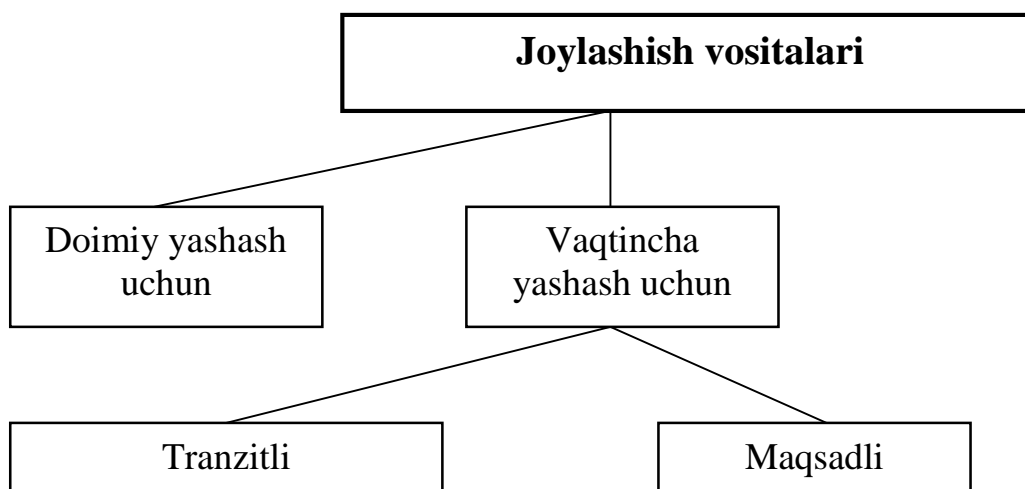
3-Jadval

Mehmonlarga xizmat ko`rsatish sikli

Tayyorgarlik bosqichi	Bronlashga buyurtma berish Bronlashni tasdiqlash Bronlashni bekor qilish	
Kelish	Mehmonni kutib olish, u bilan ko`rishish Ro`yxatdan o`tkazish Kredit qobiliyatini tekshirish hisob-kitob varag`i ochish Nomerni tayinlash, nomerga joylashtirish	
Mehmonxonada yashash	Xizmatlar ko`rsatish hisob-kitob	

Kurs ishida keltiriladigan chizmalar ham muayyan tartib asosida raqamlanishi talab qilinadi. Jadvaldagidan farqli o`laroq, chizmaning tartib raqami va nomi uning pastki qismida ko`rsatib o`tiladi.

Masalan:

3-chizma. Joylashish vositalari

IV. TO`PLANGAN MATERIALLARNI O`RGANISH VA NATIJALARNI ASOSLASH

Kurs ishi nafaqat nazariy ahamiyati, mavzusining dolzarbligi va erishilgan natijalarning amaliyotga tadbiqu, balki uning uslubiy tayyorgarlik darajasi hamda rasmiylashtirilishiga qarab ham baholanadi. Kurs ishini yozishning eng muhim bosqichi - bu qo`yilgan savollarning o`zaro nazariy va amaliy aloqadorligini ta`minlash. Kurs ishining tarkibiy tuzilishini to`g`ri belgilash talabaga kurs ishining maqsadi va vazifalarini aniq qo`yish hamda ko`zlangan natijaga erishish yo`llarini, shuningdek, kurs ishini tayyorlash bosqichlarini to`g`ri tanlashga imkon yaratadi. Kurs ishining tarkibiy tuzilishini oqilona va sifatli ishlab chiqilishi talabaga izlanishning oldiga qo`yilgan maqsad hamda natijalarini to`g`ri ifodalash, fikrlarni bayon etish uslublari va kurs ishini tayyorlash bosqichlarini ajratish imkonini beradi. Kurs ishining tarkibiy tuzilishini ishlab chiqishda tanlangan mavzu muammolari bo`yicha asl manbalar, adabiyotlar, davriy nashr, xorijiy hamda mahalliy statistik ma`lumotlarni e`tibor bilan o`rganishni taqozo etadi.

V. KURS ISHINI YOZISH

Talaba tanlagan kurs ishining tarkibiy tuzilish loyihasi ilmiy rahbar tomonidan, albatta, muhokama qilinishi, uning mazmuni bo'yicha ayrim tuzatishlar kiritilishi va kamchiliklarni to'g'rilash talab qilinadi. Kurs ishining tarkibiy tuzilishi to'g'ri belgilanishi uning bo'limlari, o'rganilayotgan materiallar, xulosalar, tavsiya va izlanishning yakuniy qismlari mazmunining mantiqiy jihatdan o'zaro bog'lanishiga imkon yaratadi.

Kurs ishining tarkibiy tuzilishida quyidagilar berilishi kerak:

- ✓ **Titul varag'i (1-bet) (2-ilovada namuna keltirilgan)**
- ✓ **Ilmiy rahbarning kurs ishiga taqriz blankasi (2-bet) (4-ilovaga qarang)**
- ✓ **Mundarija (3-bet) (3-ilova)**
  - ✓ **Kirish (4-6- betlar)**
- ✓ **1-bob. Mavzu yoki muammoni o'rganishning nazariy va uslubiy asoslari**
  - ✓ **birinchi bobning paragrafi**
  - ✓ **birinchi bobning paragrafi**
  - ✓ **birinchi bobning paragrafi**
- ✓ **2-bob. O'rganilayotgan mavzu yoki muammoning tahlili, xorijiy tajriba, echimiga oid taklif va tavsiyalar**
  - ✓ **ikkinchi bobning paragrafi**
  - ✓ **ikkinchi bobning paragrafi**
  - ✓ **ikkinchi bobning paragrafi**
- ✓ **Xulosa**
- ✓ **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati**
- ✓ **Tayanch iboralar**
- ✓ **Ilovalar (agar mavjud bo'lsa)**

Talaba tayyorlangan kurs ishida ilmiy-amaliy manbalarni matn va ko'rgazmali shaklda keltirish orqali u yoki bu muammoning echimi hamda nazariy takliflarni ilmiy-amaliy ahamiyatini asoslaydi. Kurs ishida keltirilgan matn va ko'rgazmali material mazmunining mohiyati hamda hajmi tanlangan mavzuning

yo`nalishiga mosligi aniqlanadi. Kurs ishi izlanishi o`z mazmuniga ko`ra iqtisodiy asoslangan eng dolzarb masalalarni hal etish echimini ta`minlaydigan mustaqil ilmiy izlanish hisoblanadi.

Titul varag`i bajarilgan kurs ishining birinchi beti hisoblanadi va belgilangan qat`iy namuna asosida rasmiylashtiriladi. Titul varag`ida kafedra nomi,

«Mehmonxona interyeri va landshafti» fani, kurs ishi mavzusi, kurs ishini tayyorlagan talaba va ilmiy rahbarning ismi sharifi aniq ko`rsatilishi shart.

Kurs ishining ikkinchi betida ilmiy rahbarning kurs ishiga taqriz blankasi qo`yiladi. Uchinchi betda mundarija, unda kurs ishining tarkibiy tuzilishidagi savollar va barcha boshqa qismlar ko`rsatiladi.

Kurs ishining kirish qismida mavzuning dolzarbligini asoslovchi matn va dalillar, kurs ishini olib borishda ko`rib chiqiladigan muammolar, kurs ishining maqsadi va vazifalari, izlanish ob`ekti hamda uning amaliy ahamiyati aks ettiriladi.

Kurs ishining birinchi bobida tanlangan mavzuning nazariy jihatlari ilmiy tortishuvlar asosida yoritiladi. Shuningdek, mavzu bo`yicha mavjud muammolar o`rganilishi lozim.

Ikkinchi va keyingi boblarda o`rganilayotgan mavzu va masalaning hozirgi holati tahlil qilinadi hamda amaliyotda orttirgan tajribasi asosida mavjud kamchiliklarni bartaraf qilishga yo`naltirilgan taklif va tavsiyalar asoslanilishi zarur. Talaba tomonidan tahlil qilingan ma`lumot va manbalar asosida yuritishning ilg`or usullari dalillar yordamida asoslab beriladi. Takomillashtirish bo`yicha qabul qilingan qarorlarning samaradorligi jadval va chizmalar orqali aniqlanadi.

Xulosa qismida talaba kurs ishining asosiy qismida keltirilgan isbotlar va qarorlarning eng muhim ahamiyatga egalarini yoritadi. Kurs ishining mazmuni va matnida yozilgan taklif hamda tavsiyalarni xulosaga olib chiqishi kerak.

VI. ILMIY RAHBARDAN YOZMA TAQRIZ OLISH

Kurs ishi yozib bo`linganidan so`ng ilmiy rahbarga topshiriladi. Ilmiy rahbar qisqa muddat ichida kurs ishiga yozma taqriz berishi shart. Taqrizda quyidagilar yoritilishi lozim:

- a) kurs ishi mavzusining dolzarbligi;
- b) belgilangan maqsad va vazifalar qay darajada yoritilganligi;
- g) kurs ishining ilmiy yangiligi;
- d) kurs ishining amaliy ahamiyati;
- e) kurs ishining mazmuni hamda tugallanganlik darajasi;
- j) ma`lumotlar va matnni bayon etish tili hamda uslubi;
- z) kurs ishining ilmiy-amaliy qiymati;
- i) kurs ishi natijalarining ilmiy asoslanganligi;
- y) izlanish natijalaridagi xulosa va takliflarning sifati;
- k) kurs ishida yo`l qo`yilgan kamchiliklar;
- l) kurs ishiga qo`yiladigan talab va «Mehmonxona xo`jaligida innovatsiya»

faniga mosligini aks ettirish zarur.

Rahbar tomonidan berilgan taqrizga binoan kurs ishi:

- himoyaga tavsiya qilinishi;
- shartli himoyaga tavsiya qilinishi;
- himoyaga tavsiya etilmasligi mumkin.

Himoyaga tavsiya qilingan kurs ishi «**Turizm va mehmonxona xo`jaligi**» kafedrası tomonidan tuzilgan komissiya oldida himoya qilinadi. Shartli himoyaga tavsiya qilingan talaba ko`rsatib o`tilgan kamchiliklarni qisqa muddat ichida bartaraf etganidan so`nggina kurs ishi komissiya oldida himoya qilinadi. Himoyaga tavsiya etilmagan kurs ishi talaba tomonidan qaytadan yoziladi va ilmiy rahbardan qayta taqriz olinadi.

Ilmiy rahbar taqrizida taqrizchining shaxsiy imzosi qo`yiladi.

Kafedra tomonidan kurs ishi himoyasi kuni va vaqti belgilanadi.

VII. KURS ISHINI HIMOYA QILISH

Kurs ishi himoyasi ilmiy munozara xarakteriga ega bo`lib, ochiq tarzda, o`ta talabchanlik va qat`iyat bilan ilmiy bahs va muloqot odobiga rioya qilgan holda o`tkaziladi.

Kurs ishining asosiy natijalarini bayon qilish uchun so`z talabaga beriladi. Kurs ishi himoyasi taqdimot yo`li bilan amalga oshiriladi. Kurs ishi mavzusi bo`yicha talabaga ma`ruza qilish uchun 10-15 daqiqagacha vaqt beriladi.

Talaba «**Turizm va mehmonxona xo`jaligi**» kafedrasidan tuzilgan komissiya a`zolarining diqqat-e`tiborini asosan o`tkazilgan tadqiqotning yakuniy natijalari, shaxsan o`zi tomonidan ishlab chiqilgan yangi nazariy va amaliy yo`l-yo`riqlarga qaratmog`i zarur.

Kurs ishi himoyasi vaqtida nutq so`zlayotgan talaba qo`shimcha ravishda taklif va tavsiyalarni asoslash maqsadida slaydlar, videoproyektor, chizmalar, jadvallar, grafiklar, diagrammalardan iborat taqdimotlardan foydalanishi mumkin.

Qo`shimcha chizmalar, slaydlar va diagrammalarda ko`rsatilgan barcha materiallarni talaba hech qanday qiyinchiliksiz, hammaga birdek ko`rinadigan tarzda namoyish eta olishi kerak. Nafaqat nutq matnning mazmuni, balki berilgan savollarga ishonchli, dadil javob berish, erkin nutq so`zlash ham ma`lum darajada himoyaning darajasini aniqlaydi.

Ma`ruzadan so`ng komissiya a`zolari talabaga og`zaki tarzda savollar beradilar. Savolga javob berishdan oldin talabadan diqqat bilan eshitish va yozib olish talab etiladi. Javoblar mantiqan lo`nda va dadil, isboti bilan berilsa, keyingi beriladigan savollarni tug`ilmasligiga zamin yaratadi.

Barcha savol-javoblar tugaganidan so`ng komissiya a`zolari talabaning kurs ishi himoyasi bo`yicha bahosini qabul qiladi va tegishli qaydnomaga rasmiylashtiradi.

KURS ISHLARINI BAHOLASH TARTIBI

Kurs ishini baholash mezonini talabalarda ilmiy izlanishga qiziqish uyg`otish, ularga to`g`ri ta`lim-tarbiya berishga xizmat qilishi zarur.

Kurs ishlari sifat darjasiga qarab tabaqalangan holda baholangani maqsadga muvofiqdir. Reyting tizimi bo'yicha talabanning kurs ishini 5 baho tizim asosida baholanadi.

№	Belgilangan ball	Baholash mezonlari
1	5 “A`lo”	Rejadagi savollarning mazmuni ijodiy yondoshilgan holda yoritilgan bo`lsa, foydalanilgan adabiyotlar va ma`lumotlarga havolalar berilib, adabiyotlar ro`yxatida ko`rsatilgan bo`lsa va ish bo`yicha berilagan savollarga aniq va to`liq javob berib, o`zining fikrini erkin bayon etsa bunday tayorlangan ishlarga «a`lo» baho qo`yish mumkin.
2	4 “Yaxshi”	Agar rejadagi 4-5 savolning 3-4 tasiga to`liq javob yozilgan bo`lib, bittasiga yetarlicha javob berilmagan bo`lsa, himoyada talabanning javob berishiga qarab «yaxshi» baho qo`yish mumkin.
3	3 “Qoniqarli”	Rejadagi 4-5 ta savolning bitta yoki ikkitasining mazmuni yoritilib, qolgan savollarga javob berilmagan bo`lsa, to`g`ri yozilgan javoblar ham darslik va kitoblardan ko`chirilgan, foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati yo`q, ilovalar berilmagan va boshqa shu kabi kamchiliklar bo`lsa, ko`rsatilgan kamchiliklar himoyagacha bajarilsa, talabanning javobini hisobga olib bu kabi ishlarni «qoniqarli» baholash mumkin. Agarda talaba yuqoridagi kamchiliklarni yozma ravishda bartaraf etmasa, kurs ishi «qoniqarsiz» baholanadi.
4	2 “Qoniqarsiz”	Kurs ishida quyidagi kamchiliklarga yo`l qo`yilgan bo`lsa, u taqriz yozish davridayoq «qoniqarsiz» baholanadi: <ul style="list-style-type: none"> <li>- reja noto`g`ri va umuman qoniqarsiz tuzilgan bo`lib, mavzuning mazmuniga mos tushmasa; - kurs ishi e`tiborsizlik bilan pala-parish bajarilsa;</li> <li>- javoblar asosan o`quv adabiyotlaridan ko`chirilgan bo`lsa; - foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati bo`lmasa; - foydalanilgan adabiyotlarga va ma`lumotlarga havolalar berilmagan bo`lsa; - rejadagi savollar mohiyati biri ikkinchisidan ajratilmagan holda berilsa.

“MEHMONXONA INTERYERI VA LANDSHAFTI” FANIDAN KURS**ISHI MAVZULARI**

1. Mehmonxona interyeri va landshafti fanining maqsadi va vazifalari
2. Mehmonxonalar rivojlanishida interyer va landshaft to‘g‘risidagi tushunchalarning mazmun mohiyati
3. Mehmonxona interyeri va landshaftning tarixiy uslublari
4. Dastlabki interyer-dizayn maktablarining tashkil topish tarixi
5. Xorijiy mamlakatlarda mehmonxona interyeri dizayni: o‘ziga xosligi, rivojlanishi, muammolari
6. Mehmonxonaning firmenniy stili yaratilishi va unga bo‘lgan asosiy talablar
7. Mehmonxonalarda zamonaviy interyer uslublari
8. Mehmonxona interyeri va lanshaftini yaratishda ergonomik talablar
9. Mehmonxona nomerlar fondlari va jamoat joylari dizayn-loyihasining yaratilishi
10. Mehmonxona interyerlarining ranglar masalalari va dekor elementlari
11. Mehmonxonani yoritish va tozalash xizmatini ko‘rsatish uskunalari
12. Mehmonxona interyerlarida komfort (shinamlik).
13. Xollar va vestibyullar. Xollar uchun aksessuarlar.
14. Mehmonxona nomerlari, jamoat joylari, kafe, barlar va restoranlari uchun mebellarni loyihalashtirish va ishlab chiqishning o‘ziga xosligi.
15. Mehmonxonaga oid idish-tovoqlar va to‘qimachilik mahsulotlari.
16. Mehmonxonalarda landshaft dizaynining asosiy uslublari.
17. Mehmonxonada fitodizayn.
18. Basseynlar, trenajer, fitnes-zallari va SPA-salonlari interyerlari.
19. Mehmonxona basseynlarining interyerini ishlab chiqish uslublari
20. SPA-salonlari interyerlarida qo‘llanilarigan jihozlar va aksesuarlar
21. Halol standartlari asosida ish yuritadigan mehmonxonalarning interyeriga

22. qo'yilgan talablar
23. Buxoro shahrida joylashgan milliy mehmon uylari interyerida qo'llaniladigan uslublar
24. Buxoro shahrida joylashgan milliy mehmon uylari interyerini yaratishda foydalaniladigan aksessuarlar
25. Mehmonxona interyerini yaratishda turli jonzotlardan foydalanishning xalqaro tajribasi

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O`RTA MAXSUS
TA`LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

IQTISODIYOT VA TURIZM FAKULTETI

TURIZM VA MEHMONXONA XO`JALIGI KAFEDRASI

«Mehmonxona interyeri va landshafti» fanidan

K U R S I S H I

Mavzu: _____
_____

Bajardi: _____ *guruhi talabasi* _____
(imzo) (ismi sharifi)

Kurs ishi himoya qilingan sana “ ____ ” _____ 2020 y.

Baho “ ____ ” _____

Ilmiy rahbar: _____
(imzo) (ismi sharifi)

Komissiya a`zolari: _____
(imzo) (ismi sharifi)

_____
(imzo) (ismi sharifi)

Buxoro 2020 yil

KURS ISHI MAVZUSI REJASINI TUZISH BO`YICHA NA`MUNA

MUNDARIJA :

Kirish.....	4
1-bob. Birinchi bob nomi	
1.1. Paragraf nomi	7
1.2. Paragraf nomi	11
1.3. Paragraf nomi	15
2-bob. Ikkinchi bob nomi	
2.1. Paragraf nomi	19
2.2. Paragraf nomi	22
2.3. Paragraf nomi	26
Xulosa.....	29
Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati.....	31
Tayanch iboralar.....	32
Ilovalar	33

ILMIY RAHBARNING KURS ISHIGA TAQRIZ BLANKASI

KURS ISHI UCHUN TAQRIZ

Fakultet: "Iqtisodiyot va turizm"

Kafedra: "Turizm va mehmonxona xo'jaligi"

Fan: "Mehmonxona interyeri va landshafti"

Guruh _____

Talaba familiyasi va ismi-sharifi _____

Kurs ishi mavzusi _____

_____

Kurs ishining tarkibi _____

_____

Kurs ishi himoyasida talabaga berilgan savollar ro'yxati: _____

_____

_____

Jadval va grafik materialning miqdori (muhim chizmalarning ko'rsatgichi) _____

Kurs ishining ijobiy tomonlari _____

_____

Kurs ishining kamchiliklari _____

_____

Kurs ishiga qo'yilgan baho _____

Kurs ishiga rahbarning familiyasi va ismi-sharifi, imzosi _____

_____

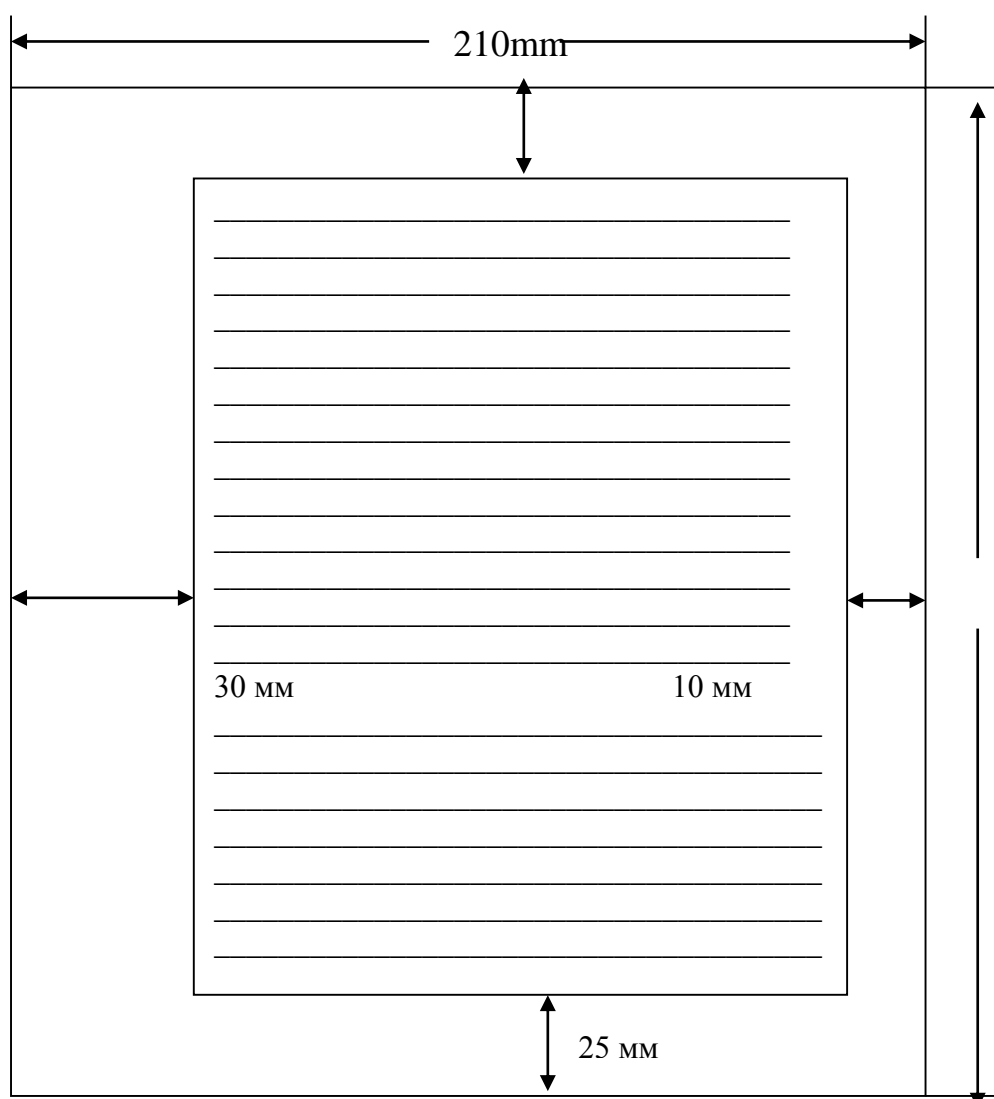

A-4 o`lchamli yozuv qog`ozida kurs ishini yozish
T A R T I B I :

Kurs ishi betlari quyidagicha yozilishi lozim:

- Chap tomondan - 30 mm
- Yuqoridan - 20 mm
- O`ng tomondan - 10 mm
- Pastdan - 25 mm

1 ta betda jami 27-28 qator bo`ladi.

TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida mehmonxona biznesi va xalqaro turizmni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. «Xalq so'zi» gazetasi, 2002 y.
2. O'zbekiston Respublikasining «Turizm to'g'risida»gi qonuni. Yangi tahrir 2019
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Turizm faoliyatini listenziyalash to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida»gi Qarori. «Xalq so'zi» gazetasi, 2003 y.
4. Alieva M.T., Umarjonov A. Turistik mamlakatlar iqtisodiyoti. –T.: -Moliya, 2005y.
5. Alieva M.,F.Qutlimurotov. «Turizm iqtisodiyoti»(Ma'ruza matni). TDIU,2005y.
6. Amriddinova R.S. «Mexmonxona servis xizmati» (Ma'ruza matni). SamISI, 2008 y.
7. Kamilova F.K. – «Xalkaro turizm bozori»// o`quv qullanma, Toshkent. TDIU-2001g.
8. Salimova B.X, Alieva M.T., Mehmonxona menejmenti. – T.: Iktisod – Moliya, 2005y.
9. Tuxliev I.S., Xayitboev R, Ibodullaev N.E., Amriddinova R.S. «Turizm asoslari» Samarkand 2010 y.
10. Tuxliev N., T. Abdullaeva «Menedjment i organizastiya biznesa v turizme Uzbekistana» T.2006g.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Aleksandrova A.Yu. Mejdunarodniy turizm. - M: Aspekt Press, 2004.
2. Balashova E. «Gostinichniy biznes» M.2005g.
3. Bgatov A.P.Turistkie formalnosti. «Akademiya».M. 2006g.
4. Birjakov M.B. Vvedenie v turizm. S.Pb.: Izdatelskiy Torgoviy Dom «Gerda», 2006g.

5. Bogdanov E.I. Planirovanie na predpriyatii turizma SPb.: Izd.d. «Biznes-press» 2005g.
6. Kvartalnov V.A. Menedjment turizma: ekonomika turizma.
7. Uchebnik. 2002g.
8. Kabushkin.N.N. Menejment turizma. -Mn.: Novoe znanie 2004g.
9. Kvartalnov V.A. Inostranniy turizm. M.: 2003g.
10. Kvartalnov V.A. Turizm. – M., Finansy i statistika. 2004g.
11. Medlik S, X.Ingram «Gostinichniy biznes». Izdatelstvo YuNITI-DANA, 2005g.
12. Chudnovskiy A.D. Upravlenie industriy turizma.M: KNORUS. 2005g.
13. Yakovlev.G.A Ekonomika i statistika turizma. Ucheb.posob. M.: Izd. 2005g.

Internet saytlar:

1. www.lex.uz.
2. www.world-tourism.org
3. www.wttc.org
4. www.tag-group.com
5. www.ekonomtour.ru